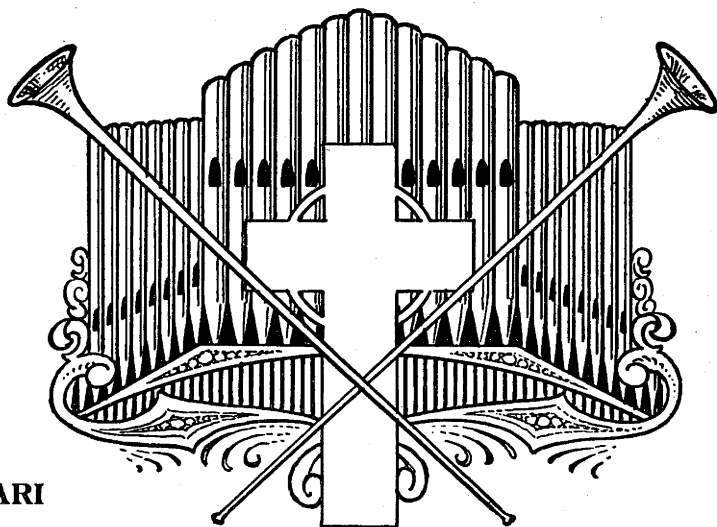

TIDSKRIFT
FÖR
KYRKOMUSIK
OGH
SVENSKT GUDSTJÄNSTLIV

JANUARI

1928

TREDJE ÅRGÅNGEN.

UNDER MEDVERKAN AV

PROFESSOR *OTTO OLSSON*, STOCKHOLM, MUSIKDIREKTÖR *SVANTE SJÖBERG*, KARLSKRONA
SAMT KOMMINISTERN, TEOL. LIC. *KNUT PETERS*, HÅSTHOLMEN

UTGIVEN AV KOMMINISTER *ARTHUR ADELL*, STJÄRNORP

REDAKTIONENS ADR.: *STJÄRNORP*, RT. 4 A. EXPEDITIONENS ADR.: *GLEERUPS FÖRLAG, LUND*

Innehåll:

Hovpredikant *P. Nilsson*, Sjøgerstad: Lovoffer. — Biskop *J. A. Eklund*, Karlstad: Till högmässa. — Domprost *G. Lizell*, Upsala: U. L. Ullman och det svenska gudstjänstlivet. — Geheimrat *J. Smend*, Münster: Evangelisk tysk kyrkomusik i nutiden. — Norges Organistforenings 7:de landsmöte och generalforsamling. — Domkyrkoorganist *H. Weman*, Upsala: J. S. Bachs Juloratorium. — In Memoriam. — Meddelanden. — Från stiftén. — Anmälan.

LUND, C. W. K. GLEERUPS FÖRLAG

Pren.-pris 4:50.

Innehållsförteckning.

Uppsatser.

	Sid.
A. Adell: Kyrkosångsmötets eftermäle i utlandspresen	43, 58
— » — Matteuspassionen i Leipzigs Thomaskyrka	67
— » — Kyrkomusikaliskt från Köpenhamn	98
A. Adell, K. Peters: De-tempore-principen i högmässan	82
F. M. Allard: Har Luther komponerat flerstämmig sång?	49
— » — Michael Praetorius Creutzburgensis	86
— » — Johann Walther	129
— » — Den polyfona tonsatsen i Kyrkans gudstjänst	177
G. Aulén: Prästernas och kyrkomusikernas liturgiska och kyrkomusikaliska utbildning	17
B. Cnattingius: Medeltida textil konst	181
S. Dahlquist: Instruktionskursen i kyrklig konst och kyrkovård i Örebro den 25—28 juli 1928	137
J. A. Eklund: Till högmässa	1
E. Fant: Västra Tollstads kyrkas restaurering	52
R. Forssman: Körledarkursen i Motala	127
A. E. Friedlander: Den evangeliska diktningen inom den reformerta och lutherska kyrkan i Frankrike	101, 113, 133
— » — Franska evangeliska sånger i svensk översättning	135, 147, 164
D. Glimborg: Introitus- och gradualcyklarna	41
F. Hjort: Högre och lägre organistexamen	55
W. Huus-Hansen: Musikken i gudstjenesten	182
Kyrkomusiker: Något om psalmvalet vid högmässan	142
E. Liedgren: Psalmundervisning	161
G. Lizell: U. L. Ullman och det svenska gudstjänstlivet	8
C. A. Moberg: Kyrkomusikaliska begreppsbestämningar	27
— » — Kyrkomusikalisk forskning och praxis	70
P. Nilsson: Lovoffer	1
K. Peters: Ett svenskt hymnologiskt standardverk	33
— » — Credo (till musikbilagan)	42
— » — Den svenska reformationstidens gudstjänstliv	65
— » — De liturgiska färgerna	118
G. Rosendal: Om predikans förnyelse och tillika några ord om nutida predikolitteratur	38, 107, 150
A. Runbäck: Gamla orglar och nya	36
— » — Orgelns användning vid gudstjänsten	91
— » — Något om disponering av mindre orglar	123
J. Smend: Evangelisk tysk kyrkomusik i nutiden	10
H. Weman: J. S. Bachs Juloratorium	15
— » — Musikaliska Akademiens organistkurs och körledarekursen i Upsala	139
— » — Utgångstycket	145, 166
D. Ahlén: Prästernas och kyrkomusikernas liturgiska och kyrkomusikaliska utbildning	21
— » — Den sextonde tyska Bachfesten	169
— » — Palestrinakören	184

Redogörelser och större meddelanden.

	Sid.		Sid.
Tvenne allmänna kyrkoböner	81	Stockholms Kyrkomusikerförening	64
Apostolikum och dess ingress	155	Maria kyrkokörs jubileum	78
6:e allm. kyrkosångsmötet i utlandspresen	43, 58	Vimmerby kyrkokör	191
Kyrkosångens Vänner	16, 30, 61, 191	I kyrkomusikfrågan: genmäle och svar (J. Nyvall, C. A. Moberg, A. Adell)	156, 188
Sveriges allmänna Organist- och Kantorsförening	31, 143, 191	1697 års koralspsalmbok	191
Sveriges Kyrkosångsförbund	16, 31, 79, 191	Koralnämnden	143

	Sid.		Sid.
<i>Nytt svenskt preludieverk</i>	128	Palestrinakören	100, 144, 184
<i>Samlingsverk: Praetorius</i>	32	<i>Norge: Organistfor. 7:e landsmöte</i> ..	13
Scheidt	191	Liturgisk nämnd	77
<i>Körledarekurser: i Motala</i> .. 64, 79,	127	<i>Finland: Kyrkosångssträvanden</i>	29
i Upsala	139	Kyrkosångsfest i Helsingfors ...	78
i Ljungskile	187	Utställning av kyrklig konst ...	144
<i>Kurs i talteknik i Karlstad</i>	186	Kyrklig sångfest i Gamla Wasa ..	144
<i>Instruktionskurs i kyrklig konst och</i>		Kyrkomusikdagar i Helsingfors ..	160
kyrkvård i Örebro	137	Svenska kantor-organistföreningen	190
<i>Utställningar: av kyrkokonst i Örebro</i>	78	Svenska kyrkosångsutskottet ...	190
av kyrklig textil konst i Stockholm	185	<i>Tyskland: Tysklands evangeliska kyr-</i>	
<i>Striden om Viklaumadonnan</i>	189	kosångsförbund	32, 112
<i>Nya orglar</i>	112, 143, 160	Kyrkomusik i Leipzig	67
<i>Prenumerationsanmälan</i>	192	16:e Bachfesten i Kassel	112, 169
<i>Danmark: Ny preludiesamling</i>	78	<i>England: Handboksfrågan</i>	140
Kyrkomusik i Köpenhamn	98		

Recensioner.

	Sid.		Sid.
<i>S. Appelquist: Vår sång (Adell)</i>	76	<i>G. Jeanson och J. Rabe: Musiken ge-</i>	
<i>G. Aulén: Liturgiska förnyelsesträvanden</i>		nom tiderna (Rosendal)	76
och evangelisk kristendom		<i>Kyrklig sång (Adell)</i>	174
(Peters)	46	<i>Körkompositioner för blandad kör</i>	
<i>E. Berglund: Om predikan (Rosendal)</i>	153	(Adell)	174
<i>A. Branting och A. Lindblom: Medeltida</i>		<i>E. Leufvén: Upplysningstidens predikan</i>	
vävnader och broderier i Sverige		(Rosendal)	108
(Cnatingius)	181	<i>E. Liedgren: Svensk psalm och andlig</i>	
<i>Y. Brillioth: Studier i nutida anglikansk</i>		visa (Peters)	33
förkunnelse (Rosendal) ..	153	<i>G. Lindberg: Johannes Rudbeckius</i>	
<i>S. Dahlquist: Vanlig skrud och prydnad</i>		som predikant (Rosendal)	40
(Peters)	118	<i>Melodier till Svenska Mässan (Peters)</i>	77
<i>K. Englund: Bachstudiet (T. A—d)</i> ..	188	<i>A. Mendelssohn och O. Richter: Choral-</i>	
<i>J. Foss: Organist- och Kantor-Embeder-</i>		kalkantaten till Liedern Paul Ger-	
nerne i Köbenhavn (Adell)	48	hardts (Adell)	176
<i>N. Fransén: Liturgia suecana, II. År-</i>		<i>A. Mendelssohn och O. Richter: Chor-</i>	
kebiskop Laurentius Petri d. ä:s		gesänge alter protestantischer	
gudstjänstordning (Peters)	65	Meister (Adell)	175
<i>B. R. Hall: Biskop Johannes Rudbeckius</i>		<i>D. Olson: Körsånger för kyrkoårets</i>	
Predikningar (Rosendal) ..	40	högtider (Adell)	174
<i>O. Hippel: Studier till predikans historia</i>		<i>R. Otto, G. Mensching, R. Wallau: Li-</i>	
under nyromantiken (Rosendal)		turgische Blätter (Adell)	76
.....	109	<i>B. Ozenstierna: Rösterna av en som ropar</i>	
» — Det kristologiska problemet		i öknen (Rosendal)	153
under nyromantiken (Rosendal)		<i>G. O. Rosenqvist: Kyrkans förkunnelse</i>	
.....	109	och nutidsläget (Rosendal)	153
» — Om den kyrkligt religiösa		<i>D. Rudin: Något om de rytmiska koral-</i>	
brytningen under 1800-talets andra		erna (Allard)	187
årtionde (Rosendal)	109	<i>R. Will: Le Culte. Etude d'Histoire</i>	
<i>K. Hult: Johannes Rudbeckius (Rosendal)</i>		(Rosendal)	159
.....	40	» — Le Culte mystique (Rosendal)	159

In Memoriam.

	Sid.
Kantor <i>Amandus Svensson, Ö. Eneby</i>	16

Musikbilaga.

	Häfte.		Häfte.
<i>H. Albert: Jag är, o Herre, i din makt</i>	9	<i>K. Peters: Credo (Nicenum), bearbet-</i>	
<i>J. Morén: Motett på Botdagen</i>	3	ning efter 1697 års Koralbok ..	3

Från stift.

Strängnäs stift. Ringkarleby kyrka: kyrkoherde I. Jäderlund. Dirigent: organist S. Carlstedt. Vid orgeln: organist G. Jäderlund, Ringkarleby.

1 i Adv.: Introitus: Parker: Jerusalem (solo); Vogler: Hosianna (Barnkör). Händel: Dotter Sion (Kyrkokören). 1—10 dec. Andaktsstund: Orgel: M. Reger: Intermezzo, H. Bossi: Chant du soir. 4 i Adv.: Vesper: Wennerberg: Davids 24 psalm; Vogler: Hosianna; Orgel: Widor: 1:a satsen ur symfoni 5. Medverkande: Glanshammars sångkör, ledare: organist S. Carlstedt, liturg: kyrkoherde I. Jäderlund och komminister Collmar. Vid orgeln: organist G. Jäderlund.

Glanshammars kyrka: 2 i adv.: Vesper enligt 1925 års vesperale. Wennerberg: Davids 24 psalm; Vogler: Hosianna. Orgel: Otto Olsson: Meditation. Liturg:

Västerås stift. Falu Kristine kyrka: 2 i adv. julkonsert. Kör (70 personer): medlemmar ur stadens stads- och frikyrkokörer. Orkester: medlemmar ur Dalarnes orkesterförening (20 personer). Solister: fru Cederberg (alt), fru Sylwan (sopran), lantbruksingenjör Filip Olsson (bas) och kand. Sam Waernulf (tenor). Vid orgeln: fröken Nibelius-Sandberg. Dirigent: musikdirektör C. Rogberg. Program: Bachs kantat n:r 61: Nun komm, der Heiden Heiland och n:r 64: Sehnet welch eine Liebe.

Tidskrift för kyrkomusik och svenskt gudstjänstliv

anmäler härmed sin tredje årgång.

Under det kommande året skall tidskriften utkomma liksom hittills med ett sextonsidigt nummer i månaden, eller vid påfallande behov som dubbelnummer. Dess strävan skall allfort vara att till församlingens tjänst söka föra fram olika till gudstjänstlivet hörande spörsmål.

Redaktionen påräknar för det kommande året medverkan av de bästa författare på det liturgiska området. Det skall vara red. angeläget att söka utvidga de förbindelser med särskilt de nordiska grannländerna, som påbegynts under det gångna året.

Vid denna den andra årgångens utgång bringar red. sitt värdsamma tack till alla dem, som understött den i dess strävanden. Den vågar samtidigt att rikta en varm och inträngande vädjan till alla sina gamla prenumeranter och till alla läsare av detta nummer att medverka till att tidskriften under de kommande åren må finna en vidsträcktare spridning.

Redaktionen.

Tidskrift för kyrkomusik och svenskt gudstjänstliv kostar för år 1928 kr. 4: 50, och erhålles genom prenumeration å posten, genom bokhandeln eller genom rekvisition direkt från Gleerups förlag, Lund.

Lovoffer.

Nu är det tid att lovoffer tända,
 rökelse bära för Herren vår Gud.
 Nu är det tid att ansiktet vända
 upp mot Jerusalem, Kristi brud.
 Nu är det tid, att själarna sjunga.
 För änglasysslan helga din tunga!

Himmelen sänker sig ned över jorden,
 hjärtana fyllas av evighetston,
 Anden, som bor i frälsareorden,
 lyfter oss upp till den Högstes tron.
 Styrk oss att heligt lovoffer bära!
 Vår Gud vare tack och pris och ära!

P. N.

Till högmässa¹.

Det ämne som först föreslogs mig att vid detta möte tala över, det lydde, om jag minnes rätt: Vårt gudstjänstliv. Jag vågade icke försöka att tala däröver. Det är alltför vittomfattande. Man behöver för att kunna med något hopp gripa sig an med en dylik sak en synpunkt som begränsar uppgiften och en ram som begränsar synfältet. Gudstjänstlivet — det är kyrkornas liv och församlingarnas liv och själarnas liv i en avgörande del av dess utövning. Det har en historia, tusenårig som uppenbarelsens och tusenårig som kyrkans. Det är som kunde intet öga få en bild av denna allfamnande verklighet.

Det föll mig då före, att man kunde gripa till en central gestaltning inom denna större verklighet för att få något av den nödvändiga begränsningen. Och då visste jag ingen gestaltning så typisk och så nära liggande, som vår högmässa är. Kanske kan man ur den läsa fram, vad som är väsentligt och avgörande för det vi kalla gudstjänst. Och när jag valde uttrycket »till högmässa», så skulle det markera själva den synpunkt, som borde hållas fast. Det är icke främst den historiska eller den rent beskrivande. Utan om jag också ser högmässan såsom en historiskt verklig-

gjord gestalt inom gudstjänstens liv, så är det dock, såsom fallet är med all andlig och kristlig och sedlig realitet och allt andligt levande liv: det är alltid på samma gång något, som *skall varda verklighet*. Det bär inom sig det som heter ideal, med all den oändliga spänning och all den strävan framåt och inåt och uppåt, som alla kristendomens och personlighetens livs ideal innebära.

»Till högmässa», det är alltså tänkt som ett praktiskt lösensord. Fram till den för mig den andelivets och troslivets och bönelivets och samfundslivets övning, som äger rum, då det ringt till högmässa i de tusen kristna templen.

Högmässa är en akt, en handling. Den kan icke egentligen litterärt fixeras och inrymmas i en bok, det må vara en handbok eller en praktisk teologi. Den finns i sin sanna och reala verklighet till, allenast där två eller tre eller hundra eller tusen äro församlade i Jesu namn för att höra Gud tala och för att knäböja och nedfalla och tillbedja Gud. Och tänker man därpå och tänker på huru det står till i våra kyrkomegheter, då blir det ofta svårt att i det som är, känna igen det som borde vara, svårt att i verklighetens värld känna igen något av idealet. Och dock brukar jag till tröst och

¹ Föredrag vid kyrkosångsmötet i Linköping 14—17 oktober 1927, hållet i Domkyrkan.

eggelse för präst och församling hålla fram, att det väl dock icke finns en enda kyrka, där det icke någon gång sker ett verkligt möte mellan Gud och hans folk. Nog kan den tungsint tänkande i ett de tomma kyrkornas ödeland fråga: kan det verkligen här finnas något av den levande kyrkan? Kan här någon enda högmässa komma till stånd under ett kyrkoår? Och även där »det kommer folk», kan det stundom kännas, som vore där dock ingen gudstjänst. Jag har själv någon gång kunnat stå på en predikstol i en orolig församling, samlad utan andakt, och i den bristande stillheten tyckt mig stå som på ett torg. Jag har någon gång t. o. m. i Uppsala Domkyrka kunnat se den vilsne turistens ögon och öron och alla sinnen sväva kring, så att man såg, att någon råkat komma in i kyrkan på olaga tid. Men sådant kan förändras. Och jag kan för egen del såsom en erfarenhets-sak betyga, att de sista tjugo åren snarast vittna om en stilla och långsam tillväxt av det som är firningens första villkor: stillheten, andakten eller det, att många om också ej alla äro med i det som sker, då man samlas till gudstjänst.

Verkligheten kan förändras. Och det är av vikt, i motsats till det ofruktbara kritiserandet och klagandet, som ställer upp idealet egentligen för att döma ut hela verkligheten, det är av vikt, att idealet predikas för att ältas in i och vinna förverkligande just i denna skröpliga realitet, som heter våra församlingar, våra kyrkor, våra gudstjänster, våra högmässor.

»Till högmässa», det kan då först betyda detta: »var med om att bringa till stånd en högmässa i din församling». Däri ligger då verkligen, huru »andligt sinnad» man än är, att man lekamligen går dit. Jag

har svårt att riktigt finna mig i, utom såsom nödfallsutväg, att man bara är med radiovägen. Det är inte lätt att vara helt med, via antennerna.

Att vara med om högmässan, det innebär ett levande personligt mottagande och ett levande personligt givande och medverkande, det ena innerligt förenat med det andra.

Prästen skall vara med om den högmässa, där han fungerar. Jag framhåller med flit detta självklara. Dels därför, att jag själv är präst och talar till en del präster och vet, att vi präster behöva riktigt höra detta självklara. Och det även därför, att församlingsmedlemmarna utan kapp och krage icke skola finna sig själva orättvisligen förmanade. Men jag säger det icke minst därför, att detta självklara krav är svårt att fylla, ja så svårt, att det är allt annat än självklart. Det ideala kravet ligger här så högt och går så djupt, att vi med våra fattiga resurser i verkligheten ofta bedrövligen bli efter. Och dock har det i alla tider varit och måste i alla tider vara så, att man kommer icke förbi det faktum, att det behöves en präst, för att det skall komma till högmässa i en församling. Och prästen måste »vara med», icke minst utan först och främst han. I det kravet, att prästen skall vara med och helt vara med, när det heter »till högmässa», ligger såsom alltid, i det som rör vårt andliga liv, bredvid det som synes stort också det som synes smått. Här är emellertid även det lilla stort. Även själsfrånvaron i det lilla är stötande, när man är på heligt rum. Det har hänt mig, när jag varit åhörare, mer förr i de många översättningarnas tid än nu, att prästen icke läste bibeltexten rätt — det är dock det minsta, man kan begära, att den som leder vid en gudstjänst, skall

läsa rent och klart och rätt innan-till. Och han får icke heller läsa dött. Man bör därför bereda sig på att kunna läsa bibelns ord »i alla stycken rätt och värdigt», och för säkerhets skull bereda sig före var högmässa. Jag har kommit underfund med, när jag lyssnat på mig själv vid uttalandet av bekän-nelse- eller böneord, att tonen i ett tröthetsmoment velat bliva meka-nisk, opersonligt död. Och jag har anat, att det är i sådana stunder, kanske just vid Herrens altare, som predikotonen och mässtonen, den högtidligt döda och balsamerade, födes fram. Det enda säkra med-let mot sådant är att följa den unge Karl XII:s råd i hans barndoms-kria: »Man skall alltid vara levand-». Och det kostar vaksam vilja. Jag har hört någon gång, att prästen icke kunnat läsa rätt de trolo-vades eller de dödas namn vid lys-ning och tacksägelse. Det skall han lära sig förut; det är kränkande om en människa, kanske den enda gång hennes namn går över läp-parna i församlingens sköte, icke hålles klart i respekt. Sådant sy-nes *smått* — men det är det i grun-den *icke*.

Och problemet för prästen att vara med, det blir, t. ex. då det gäl-ler Guds ords predikan, något av det mest personligt ingripande, man gärna kan tänka sig. Han skall ju personligen representera förkunnelsen, förkunnelsen sådan den kommit från Gud och gått genom den utkorade skara av heliga Guds män, som talat i Anden, före Kristus och efter honom. Han skall vara med, må vara som den ringaste och siste. *Helt* vara med i sinne och håg, i tankekraft och helgad gåva. Och dock icke, som skulle han spela vare sig profeten eller aposteln, utan mera vara som rösten, som förtonar och försvinner. Hans lilla jag får

icke sticka fram bredvid eller fram-för hans Herres, varken som den märkvärdige talaren eller den sken-bart ödmjuka, som koketterar med sin litenhet, eller som den förargade, som begagnar predikstolen att ge förargelsen form. Den som här icke felar, han är en fullkommen man.

Dock, de flesta av Eder äro icke präster. Därför må vi väl nu lämna den delen av ämnet, huru prästen skall vara med i högmässan. Blott än ett ord: Det är verkligen moti-verat, att den levande själ, som vill vara med i gudstjänsten och därtill bereder sig själv, kunde på samma gång enkelt och naturligt inför Gud tänka även på »sin präst». Det skulle icke bli utan frukt.

När det nu är fråga om huru den församlingsmedlem, som verkligen vill vara aktivt med i högmässan, skall kunna detta, så kanske det vore riktigast att något gå in på vad det är, som förekommer i gudstjänsten. Men det kan endast bli an-tydningar.

Du säger kanske: Vad kan det ha för mening för den som icke är präst utan endast åhörare, att akti-vt vara med om det som Luther kallar predikan och Guds ord? Jo, det har en djup mening.

Guds ord och predikan är vår högmässas stora centrala och allt bärande moment. Man brukar i gudstjänsten tala om ett möte mel-lan Gud och församlingen. Och där är ett ömsesidigt givande. Gud gi-ver åt församlingen och försam-lingen »giver» åt Gud. Det första brukar man kalla det sakramentala i gudstjänsten; det andra brukar man beteckna med ordet *sacrifici-um* — ordet betyder offer. Det allt bärande det är, att Gud giver det heliga. Även ordet är ett sac-ramentum. Och det största av allt, som kan kallas sakrament. Och det

andra, församlingens och själarnas offerande, det kan icke innebära annat, än att församlingen tager emot och bär fram av det heliga hon fått — sin bekännelse, sin bön, sin tro, sitt lov, det kan blott vara ett själens svar på Guds uppenbarelse för själen. Och eftersom det här, i den evangeliskt vakna församlingen, är fråga om vaket och medvetet och personligt liv, så måste givandet av det heliga ske genom den levande Gudens ord. Gud talar. Först sedan kan människosjälens svara. Intet kan uttrycka och bära andeliv, såsom ordet gör detta. Intet får därför skymmas bort denna sak, att centrum i allt som heter gudstjänst är Guds ord, Guds evangelium. Detta får inte skymmas bort ens av det skenbart allra högsta, ej av drömmande mystik i det mest förfinade känsloliv, ej av den ädlaste musik i översvinnelig skönhet och hänförande njutning, icke av rummets diktning i sten eller dräkternas finaste estetik. Störst är och förblir det enkla ordet, som kanske i lättbegripligt barnaspråk talar om Guds nåd, om syndaförlåtelsens gåva, om det oförskylda barnaskapets härlighet, om »Fader vår, som är i himmelen», om Jesus Kristus i hans predikan, i hans gärning, i hans jordeliv, i hans bön, om hans lidande, om hans kors, om hans uppståndelse och seger, om hans Ande och hans församling, om hans och hans Faders rike.

Du skall framför allt vara med om *detta*. Och då får du icke alltför lätt stöta dig på, om det kommer i ringhetens gestalt. Icke ens alltför mycket låta det skymmas bort, vad ordet innebär, om predikantens tunga stapplar och hans tankar äro små och hans gåvor ringa. Bättre än att här öva den stora och lätt segrande kritiken, bättre är, om det funnes flere, som förmådde höra

Herrens röst tala och tala bättre än hans fattiga tjänares röst. Det hände en gång Henrik Schartau, att han hörde ett illa utfört skriftetal av en klen präst. Men det hände honom, att när samma röst stavade fram avlösningsorden, då hörde Schartau för första gången Fadren i himmelen tala till sitt barn om alla synders förlåtelse. Det *kan* ske liknande ting än i dag.

Predikan? Skall vår predikan bli bättre, vet jag intet, som så starkt verkar som det, om det finns själar, som törsta efter Gud och efter Guds levande ord. Predikan är dialog — det frågas, och det svaras. Säg icke, att detta icke förnimmes. Det går många hemliga banor mellan själ och själ. Icke minst på ett rum, där Gud bor och där själarna andas. Din präst förnimmer kanske en dag den tysta kamp, som står i din själ och som drivit dig att vara med.

Men predikan är blott *en* form av ordet. Högmässan är genomvävd av *skriftens* ord. Psalmernas innehåll är till största del en avskrivning av skriftens förkunnelse.

Den erfarenhet, jag personligen har gjort och mer och mer gjort, är, att man med fördjupad kännedom om skriftens innehåll och vidgad kännedom om vad annars bjudes i den andliga världen, oupphörligen undrar på rikedomen, högheten, klarheten, träffsäkerheten i det som bjudes genom profetian och psalmen, genom Kristusorden, genom Pauli ord och Johannesorden. Och detta gäller, om än i mindre mån, också de kyrkligt traderade orden. Om man levat ett tiotal år i psalmerna från Prudentii dagar till Wallins, så är det framför allt det hållbart klassiska, man lägger märke till. Man kan icke tänka sig något så hållbart i diktväg, det må vara från Homeri dagar och

Sofokles tid till Shakespeare och vår härliga svenska tankelyrik, som jag betraktar såsom en av världslitteraturens största skapelser: man kan icke tänka sig *något*, som skulle kunna upprepas under hundraden av år på tusentals olika rum under högtidsdagar från allas barnaår och icke slitas ut. Men detta sker med bibelorden och psalmorden och trosbekännelseorden och ej sällan böneorden. En guldgruva av höga böneord är vår evangeliebok; där äro skatter gömda sedan halvtannat årtusende.

När den moderna litteratmänniskan här vill tillämpa sin tomt estetiska ombyteslag och sina smaklagar från i förrgår, då kan man ej låta bli att harmas. Och det även av estetiska och litterära skäl. Dessa litterära fabrikanter kunna ju kanske under ett halvsekels produktion åstadkomma t. ex. 50,000 trycksidor. Och de kunna där jargonmässigt håna både bibelord och psalmord. De goda bokmakarna, de veta icke, huru enfaldigt de tala! En psalmsångares ord från Israel lever efter två och ett halvt årtusen, ungt och friskt, som då det sjöngs på Sion. Jesu ord på berget och vid Tiberias hav, de svälla av ande och liv som den hundrafaldiga skörden här och där på Kanaans mark. Även ett Lutherord som förklaringen till Guds första bud eller trons ord om Kristi verk, de hava levat genom århundraden.

Det är synd om de där litterära »fabrikanterna». Det är väl knappast troligt, att det finns bland de 50,000 sidornas ord tio rader, som leva efter femtio år. De borde av enkel självkritik vara mindre högfärdiga inför andelivets genom tidsåldrarna levande monument.

Nå, må de döda begrava sina dödal!

Men om vi vilja vara med om

att verka för det kristliga andelivets framtid, då vet jag intet bättre än att leva med i detta ord, som bär vårt gudstjänstliga liv.

Var med, också i det offerliv, som Guds ord vill dana fram! När vi tala om det som församlingen i sin gudstjänst skall bära fram inför Gud, så bruka vi ofta ordet från tempeltjänsten: ordet liturgi. Var levande med i den högmässa, där detta offrande får rum, från syndabekännelsen till trosbekännelsen, från kyrkobönen till hallelujasången och välsignelsen!

Det hör till det djupast karaktäristiska för vår högmässa, att det första som sker i det liturgiska handlandet inför den Helige, är frambärandet av syndabekännelsens böneord. Och det känns för min del tilltalande, att man där kan välja, vid valet av offerkärilet, mellan en av Israels botpsalmer och en Olaus Petri bön.

Men — det är ej värt att göra försöket att genomgå det hela. Det bör höra även till lekmanövnningen före högmässan att här tänka igenom dess ordning. Nu saknas icke hjälpmedel därtill. Det finnes gott om skrifter i denna sak. Och troligen står vårt gudstjänstliv nu inför en rikare även teologisk produktion just på liturgiens fält.

Emellertid: det viktiga är också här praxisövandet, inövandet. Det är viktigare än kritiserandet. Jag erkänner t. ex., att vi kunna komma till åtskilligt, som ger vinst. Men det är orätt att underkänna, vad vi redan äga. Även det vittnar oftast om förstånd. Jag mötte en gång en präst med rätt så stora andliga anspråk. Han sade något sådant, som att kyrkobönen är en slags allmänna kungörelser inför Gud. Det är översitteri att tänka så, och den som så betraktar denna bön, är i all sin högandlighet på

vilse väg. Det må dock stämma med värdigheten hos en kristen svensk människa att söka öva sig till att med församlingen tänka på Guds kristenhet och folken därutaför, på fädernesland och konung, på rike och riksmöte, på barn och ungdom, på sjuka och fattiga, anfäktade och döende. Man bör icke vara för god att kunna bedja för alla lovliga yrken och stånd och om välsignelse över frukten på jorden. Och det året om — en allmogevän från min barndomsbygd frågade mig en gång ironiskt, om man på hösten bad särskilt för vinterrågen. Mannen var tydligen ännu icke kommen till det höga förnuft, som ändrade Gerhardtpsalmen till »Nu vilar halva jorden». Annars kanske hans tankar hade gått så långt, att han tänkt på att på vår jord äro alla tider både såningens och växtens och skördens tider.

Här som annorstädes i vår andefattiga tidsålder har reformivern varit stor. Emellertid må den som kräver, att intet må finnas, som icke just han gillar, ha klart för sig, att det finns flera än han eller hon vid högmässan. Och det en djupt tänkande lekman möjligen icke kan på grund av sin livsövertygelse vara med om, det må han för sin del gå förbi. Men — envar har ju också rätt att kräva ändrade former, om han det vill och kan motivera dem — med att föreslå bättre.

Då vill jag emellertid med tanke på formen för vår gudstjänstordning säga, att under de åtta kyrkomöten, jag varit med om, intet område visat så mycken oförmåga som liturgi. Av hundra förslagspunkter har väl knappt en femtedel gått fram. Och ofta har det ändå gått för lätt och hastigt fram. Själva den grupp av ändringar, som den gångna generationens mest frejdade kyrkoman förde igenom, innebar

enligt min mening till största delen försämringar. Och dock har det nog även här ljusnat något. Det första, man märkte därav, var ett och annat i den evangeliebok, vid vars omgestaltning denna församlings hädangångne kyrkoherde var en medarbetare. Och det synes mig, som vore vid sista kyrkomötet uppslag gjorda, som visserligen icke ännu mognat, men dock torde innebära sådant, som kan bli till ökad rikedom. Men jag vet näppeligen något språk så svårt att skriva som det bönespråk, däri församlingen vid högmässa skall bära fram sin åkallan eller sin tacksägelse inför Gud, kanske kyrkotid efter kyrkotid. Det är ej vad som helst, som håller provet *där*. Ty i grunden, trots allt, torde ingen makt i världen vara så nogräknad som en evangelisk församling, när det gäller att bära fram böneoffer inför Gud. Där lever en anda mäktig att pröva andar. Kritiken är vida mer än estetisk. Den går lika djupt, som den kristna uppenbarelsen går djupt, där den i tron fannas av levande själar och levande församlingar. Och där är icke bara fråga om tankeprov. Här såsom alltid i den andliga världen går det ofta högre eller djupare, än dit alla tankar gå.

Det finns också i vår högmässa liksom i allt, då det gäller människan och Gud, sådant som icke ens kan fannas av tankeuttryck i ord. Ordet räcker icke till. Det finns ett sacramentum i högmässan, som, om det också av de fromma fäderna kallats ett ord för ögat, ett verbum visibile, dock säger ordets innebörd på ett annat sätt: nattvardens sakrament. Det finns också sacrificia, som icke kunna bäras av hörbara ord. Dit hör andaktens tystnad, tillbedjan i det fördolda, överlåtandet åt Gud. Dit hör en stor del av

de heliga tonernas värld. Mycket av det som icke kan sägas, det sjunges fram.

Det har icke varit de närmaste tidevarvens styrka, sådant. Det hör till det mest nedslående i vår kyrkas nyare historia, att Kristi församling i Sverige hållit på att förlora Herrens heliga nattvard. Och dock, fast jag ej kan närmare gå in därpå, äro vi kanske nära en förändring. Det har mer än en gång förnummits, när unga människor böjt knä vid altarrunden, att man där erfarit något av det outsägliga, som dock innerst är detsamma, som vad Anden säger i det, jag kallade det största av allt: i nådens ord.

Och om det som samlat oss vid detta möte, den heliga sången och den heliga musiken, äger jag än mindre förmåga att tala. Dock när jag ställt fram högmässans typ såsom en urtyp för evangeliskt gudstjänstliv, så menar jag, att också i denna sak har församlingen väsentligen träffat rätt. Den har ställt sången tjänande inför ordet. Den kräver till det mesta, att tonen skall bäras av ord. Och ibland menar jag, att vi fela däri, att vi icke så klart vi kunna, giva våra menigheter ordet på samma gång som tonerna. Också tycka nog vi icke-musikaliska människor ibland, att man icke är tillräckligt noga med orden i hymnernas rad. Det händer ej sällan, där en gång latinets ädla fogningar återgivas eller där den klassiska tyska psalmen flyttats över på svenskt språk, att man tycker: hur svårt det må vara, man kunde dock göra mer för ordens ädla gestaltning. Otvetydigt ger också vår högmässa den riktiga klaven för det sjungnas värdering. Den säger: Enkel är kanske psalmen med koralen, estetiskt och musikaliskt — men intet kan tävla med detta, som så synes, i omedelbart uppbyggande

och enande makt. Och såsom högmässan står överst i centrum, så vill den aldrig låta den musikaliskt mera utgestaltade formen, den må heta vesper eller annat, få mera än bigudstjänstens rang. Det innebär icke någon undervärdering av det som är skönt. Men det innebär, att allt estetiskt här måste stå tjänande inför det som rör tron och livet, hjärtetron och hjärtelivet.

Men ur hjärtelivet strömmar det förnyelse ut över alla livets områden. Även tonernas värld behöver ständigt förnygras genom en levande förbindelse med livets centrum. Stänger man av andelivets ström, så sjunker livet i armod. Det känner man ofta på nutidens vetenskap, på dess poesi och konst. Och man får höra röster, som säga något liknande om tonernas skönhetsrike. Det hela hotar också där, säges det ibland, att sjunka ned i teknikens bottenlösa kaos, där ingen ande svävar över djupen. Det blir kanske också här ingen verklig förnyelse till skapande liv, utan att det kristliga andelivet vaknar till en ny skapelsedag.

Vi kristna böra tröstligen sjunga, icke minst vår psalm, vår högmässopsalm. För oss, som icke kunna sjunga i hörbara tonfall, är det en hugnad, att det finnes, liksom det finnes en bön utan ord, också en sång utan toner. I den sången kunna alla trognas hjärtan sjunga med.

Och I, käre sångare från de växande sångarskarorna i Kristi kyrka! Sjungen av hjärtat så, att allt flere dragas och lockas och ledas att endräktigt vara med om församlingens levande sång.

Så gå vi med varandra
med bön och hopp vår pilgrims-
gång
och sjunga, där vi vandra,

det frälsta Sions segersång — —.	en kärlek och en längtan
En röst från tusen munnar,	och samma mål till sist,
en själ i allas röst,	ett slut på allas trängtan:
ett bud, som frid förkunnar,	ett liv i Herren Jesus Krist.
en tro med evig tröst,	J. A. Eklund.

U. L. Ullman och det svenska gudstjänstlivet.

När en framtida forskare i svenskt kyrkoliv kommer till de sista årtiondena av 1800-talet och de första av 1900-talet och frågar sig efter förgrundsgestalter i den storartade utveckling, som den svenska kyrkans liturgiska och kyrkomusikaliska strävanden under dessa årtionden innebära, så behöver han ej länge stå oviss. Ty där framträder så tydligt, att ingen tvekan kan vara, Udde Lechard Ullman såsom den som hela tiden har ledningen, alltifrån det den unge lektorn och docenten i praktisk teologi först gör sitt namn känt och ända tills 78-åringen knyter sitt namn till åtskilliga av de viktigaste kyrkomusikaliska och liturgiska dokument som alltsedan reformationstiden skänkts åt den svenska kyrkan.

Det är en ovanlig konsekvens i detta arbete, som dock under större delen av de mer än 50 år det omfattar, måst utföras sida vid sida med de många praktiska värv, som den egentliga livsgärningen omfattade. 1871 disputerade den då trettiofyraårige docenten över en avhandling med titeln »*Om den kyrkliga psalmboken med särskild hänsyn till den svenska kyrkans psalmbok af år 1819*». Det är här som med djup intention och stor sakkännedom den principiella skillnaden mellan andlig sång och kyrklig psalm klargöres och den kritik mot 1819 års psalmbok, som redan länge rört sig i vissa kretsar, får ett, på samma gång med dikta-

rens uppskattning förenat, representativt uttryck. Naturligt var ock, att när en psalmbokskommitté sedan tillsattes U. L. Ullman skulle vara medlem däri. Han insattes där tillsammans med C. A. Torén och C. D. af Wirsén. *Förslaget till reviderad psalmbok för svenska kyrkan af år 1889* var resultatet av detta arbete.

Vägen från psalmforskning och psalmarbete till liturgisk forskning i egentlig mening var emellertid ej lång och under de mellan den första psalmboksstudien och deltagandet i psalmbokskommittén liggande åren hade från U. L. Ullmans hand framgått det arbete, som utgör hans kanske mest betydande gåva till Sveriges präster och liturgiskt intresserade kyrkofolk, nämligen hans stora verk *Evangelisk-lutersk liturgik* med särskild hänsyn till svenska förhållanden, utkommen i olika häften åren 1874—1885. Vad detta arbete betytt för väckande av liturgisk insikt och liturgiskt intresse hos både präster och kyrkofolk kan knappast överskattas. Och om den glädje den boken kunde väcka i unga hjärtan och aldrig försvinnande känsla av vår gudstjänsts högtidlighet, där om skulle jag vilja giva ett aldeles särskilt varmt personligt vittnesbörd. Såsom den främste kännaren av svenskt och överhuvud evangeliskt gudstjänstliv i vårt land inträdde den under tiden nyutnämnde Strängnäs-biskopen 1889 i den handbokskommitté som 1891

avgav sitt första och 1893 sitt andra förslag till reviderad handbok för svenska kyrkan och det torde vara för var och en, som följt U. L. Ullmans liturgiska författarskap, klart, att det är honom vi ha att tacka för det sällsport ädla, på en gång liturgiskt rika och samtidigt äkta evangeliska gestalt, i vilken särskilt vår svenska högmässa genom den 1894 stadfästa handboken framträdde. Och några av de önskemål, som av Ullman redan då framfördes, men ej genast vunno beaktande — jag tänker särskilt på de högtidliga introitus-antifonierna — ha genom senare handboksförändringar blivit den svenska gudstjänstsedens egendom, om ock ännu ej fullt i den omfattning han önskade. U. L. Ullman var ock i sitt arbete *Svenska kyrkans högmässa i dess nya skick belyst* den bästa kommentator, som den förändrade svenska gudstjänsten kunde erhålla, en som lärde att ej blott förstå gudstjänstens gång och heliga tradition utan ock känna dess »glädje och högtidlighet».

När sedan under det nya århundradets första årtionden de under tiden allt starkare vuxna kyrkomusikaliska strävandena krävde ett även officiellt framfört och erkänt uttryck i vårt gudstjänstliga liv och arbetet därmed överlämnades åt tvenne personer såsom ett slags kommitté för utarbetande av kyrkomusikaliska bilagor till kyrkohandboken, var det naturligt att biskop Ullman trots sin tilltagande ålder skulle vara den ene av dessa: den andre var John Morén. Och 1914 förelåg resultatet av dessas samarbete i de digra volymerna *Förslag till hymnarium för svenska kyrkan I—II*, *Förslag till vesperale för svenska kyrkan I—II* och *Förslag till Missale för svenska kyrkan* med bilagor. Det är dessa

tre kyrkomusikaliska verk som under det sista årtiondet gett våra svenska gudstjänster högtidlighet och satt sin prägel på vår svenska kyrkosång under ett skede då gudstjänstens högtidlighet förnummits rikare och den svenska kyrkosången klingat mångstämmigare än förut kanske på århundraden. Jag behöver ju blott erinra om att genom detta förslag till vesperale de högtidliga vespergudstjänster fått sin fasta gestalt, som hört med till snart sagt varje större kyrklig samvaro eller kyrklig högtid i vårt land under dessa år.

Med dessa arbeten är biskop Ullmans officiella medverkan i kommittéer och uppdrag för svenskt gudstjänstliv slutad — jag bortser då från insatserna vid senare kyrkomöten där han varit närvarande och liturgiska frågor varit å bane — men hans intresse att på olika sätt tjäna vårt gudstjänstliv var därför ej slocknat, och ett vackert uttryck tog sig detta intresse, då han gav den samling tankar, maningsord och böner han på sin höga ålderdom utgivit titeln *Våra högtider* (1919 och 1923).

Allhelgonadagen detta år drog ett högtidligt tåg fram genom Uppsala domkyrka mot dess altare. Det var, då de nya biskoparne i Linköping och Strängnäs i närvaro av representanter för systerkyrkorna i Norden och även för fjärrare kyrkor skulle invigas till sitt ämbete. I processionens mitt vid ärkebiskopens sida gick mer än nittioårig den gamle Strängnäs-biskopen som vid altaret till sin efterträdare överlämnade kors och stav och satte mitran på hans huvud. Från stiftet gick vid denna enastående högtidlighet ett tack till den vördnadsvärde patriarken för hans långa in i den höga åldern utförda biskopsgärning. Från hela Sveri-

ges kyrka går ett tack för vad han inom den gjort för det svenska gudstjänstlivets helgd och högtid; må något av en gudstjänsts högtidsro och heliga toner omgiva den

vördade gamles levnadsafton, det önska alla de många, som genom honom fått hjälp att förstå och leva med i vår gudstjänsts glädje och högtidlighet. *Gustaf Lizell.*

Evangelisk tysk kyrkomusik i nutiden¹.

Till *våra dagars mästare* i den tyska kyrkomusiken vilja vi ej räkna blott de ännu levande, utan även de ibland oss ännu alltjämt verkande, i första hand de skapande andarna från 1800-talet. Bland dessa intar, ej blott till tiden, utan ock till rang och anseende Felix Mendelssohn-Bartholdy (1809—1847) den första platsen. Är ock hans betydelse för återuppväckandet av J. S. Bach större än betydelsen av hans egen alstring, så räckas dock hans psalmer och motetter ännu med rätta åt församlingen. Hans oratorier (»Paulus» och »Elias») höra visserligen icke dit, huru mycket de än hava banat väg för förståelsen av Bachs och Händels verk — under inflytelse från bådadera hava de ju ock kommit tillstånd. Deras kompositör uppenbarar allestädes en fin och ädel ande och därjämte en beundransvärd konstant lätthet vid handhavandet av den valda formen. I dag är det ingen konst att fastställa, vad han och hela hans tidsålder saknade: det är, kort sagt, förtrogenheten med det gåtfulla, det outgrundliga, det demoniska i världen och i livet. Detta förnimma vi tyskar i denna tid instinktivt. Vad hans tid kunde förstå, det gav Mendelssohn, och det grundade hans lycka. Dock skall ej heller i våra

dagar hans rena, ädla sinne och hans sant fromma sång förgätas.

Till dels redan före Mendelssohns död hade krafter uppväckts till den kyrkliga tonkonstens tjänst såväl i norr som i söder, men framför allt även i Mellantyskland. I norr Ed. Grell (1800—1886), skapare av en 16-stämmig mäsas och flera sångsaker för kyrkligt bruk, och Friedrich Kiel (1821—1885), kompositören till »Christus», båda högtskattade lärare och pedagoger. Moritz Hauptmann (1792—1868), likaledes teoretiker av betydelse, skänkte oss motetter, psalmer, andliga manskörer. Även Ed. Wilsing (1809—1893) var nordtysk; hans *De profundis* liksom hans »Jesus Kristus» blevo med orätt snart förglömda eller alls icke hörda. Ludwig Meinardus (1827—1896) skapade bl. a. oratoriet »Luther i Worms», balladkonungen Karl Löwe (1796—1869) »Det nya förbundets försoningsoffer» och »Joh. Huss», Karl Rheinthal (1822—1896) motetter och kantater, Georg Schumann (f. 1866) andliga körverk. I söder förvärvade sig såsom tonmästare och lärare på detta område Johan Georg Herzog (1822—1909) och Im. Faisst (1823—1894), den förre i Erlangen, den senare i Stuttgart, ett icke ringa anseende. Likaså H. M. Schletterer (1824—1893) i München, Ph. Wolfrum (1854—1919) i Heidelberg,

¹ Då åtskilligt av vad Geheimrat Smend i sitt föredrag vid kyrkosångsmötet framförde, redan tidigare kommit till uttryck i denna Tidskrift genom kyrkoherde Allards artikelserie i årg. 1925 och docent Allwohns i årg. 1926, meddelas här endast ett utdrag av Geheimrat Smends föredrag.

kompositör till ett julmysterium, Felix Woysch (f. 1854), skapare till ett passionsoratorium. I mellersta Tyskland uppstodo sådana män som Karl Piutti (1846—1902) och långt före honom J. Chr. H. Rinck (1700—1846), en lång tid härskare i organistvärlden, även som förfärdigare av körsättningar (Lov, pris och ära!) skattad, ja överskattad.

De flesta av de nämnda hava haft sin tid, och deras ärliga försök att utbygga det nedärvda eller att i en ny tids former på ett verksamt sätt återupprepa det ofta sagda, skall också härefter finna tacksamma dyrkare. Det vore orätt att inför deras alstring helt enkelt tala om »den protestantiska kyrkomusikens nedgång». Men liksom de alla hava varit medvetna om, att de levde på det nedärvda, så skola deras namn (väl icke i den lärda världen men) i kyrkan och i församlingen förr eller senare vara förgätna. Om dem som nu skola nämnas, kan detsamma icke förmodas i samma mån.

Genom sin stora mässa gjorde sig Albert Becker (1834—1899) fördelaktigt känd. Såsom ledare av Berliner Domchor utövade han en omfattande kompositorisk verksamhet; han skapade bland annat en reformationskantat, klangrika och uttrycksfulla psalmer och en »Adventsliturgi», som fann och förtjänar den vidaste spridning. Övertygande, djup fromhet förbinder sig i dessa verk med ett något vekt och känsligt tonspråk, som är »kyrkofolkets» sympatiskt, ett tonspråk, som dock även förfogar över en kraftfullt festlig accent. Beckers svärson, Georg Rafael (1863—1904), var hans begåvade efterföljare.

Av helt motsatt sinnesart var den store Johannes Brahms (1833—1897), som, ehuru egentligen icke kyrkokomponist, ja enligt sin egen,

något kapriciösa bekännelse, var en »hedning», dock hör med i detta sammanhang. Icke såsom författare till det tyska requiem eller till sina »Ernste Gesänge», men väl som skapare av körverken »Nun lasst uns den Leib begraben», »Lass dich nur nichts nicht dauren», »O, Heiland, reiss' die Himmel auf», »Es ist das Heil uns kommen her», »Fest- und Gedenksprüche» och koralförspel för orgel. Hans vän Herzogenberg anmärker till dessa mästarens skapelser, att han genom dem har löst uppgiften att visa framtidens kyrkokompositörer, med vilken inträngande andakt och vilket djup i uppfattningen de bibliska och kyrkliga sångtexterna vilja bliva uppfattade och tolkade. Att komma till korta inför dessa elementära krav måste hädanefter gälla såsom tecken på bristande lämplighet inför så höga ting.

Ledd av en sådan ande, har Heinrich von Herzogenberg (1843—1900) ända in mot slutet av sitt på sorgerika liv uppburit sin kallelse till den evangeliska församlingens tjänst. Ehuru i sig själv katolik skänkte han åt henne sina stora och små kyrkokompositioner, av vilka här framför allt må nämnas de för de akademiska gudstjänsterna i Strassburg skrivna »Liturgiska sångerna», hans kantater »Gott ist gegenwärtig», »Kristi födelse», hans »Passion» i två delar. Det kom konstnären väl till pass, att Friedrich Spitta med mästarehand sammanställde texterna till dessa verk. Hindrande för deras ingång till den stora offentligheten blev den utbredda fördomen, att Herzogenberg icke var något annat än en på naiv sydtyska översatt Brahms. Om f. n. allaredan denna åsikt försvagats, så skall ett kommande släkte byta den i det hjärtligaste mottagande.

Även Max Reger (1873—1916) var katolik. Men det förhärskande inflytandet från Bach och ett av den djupaste kärlek fött försjunkande i den evangeliska koralen hava fört honom till att gengälda mottagna välgärningar med grandiosa orgelverk, koralkantater (Vom Himmel hoch), psalmer (framför allt den etthundrade), andliga sånger och flerstämmiga koraltbearbetningar av mångahanda slag. För församlingarna äro i synnerhet de under åren 1900—1905 i »Monatschrift für Gottesdienst und kirchliche Kunst» offentliggjorda omkring 26 tre- till sex-stämmiga koralsättningarna av oförgängligt värde. Stå ock många avvisande och avvaktande gent emot många av Regers senare och sista verk, finna ock många i dessa skapelser uttryck för en stegrad nervositet och problematik, fränsäger man ock mästaren gåvan av en arkitektonik med stora linjer, så skall det dock alltid finnas evangeliska församlingar, vilka skola beredas sann uppbyggelse och högtid av än ett, än ett annat ur mästarens verkstad.

Man må ej finna det förvånande, om här omedelbart efter geniet, vars betydelsefullaste gärning dock ej är att söka på den evangeliska kyrkomusikens mark, en anspråkslös, men betydande och produktiv talang får komma till tals, vilken icke alltid bör tilldelas lotten att vara glömd: Friedrich Mergner (1818—1891) en bayersk präst, som vågade sig på att förse Paul Gerhardts dikter, till dels mera än en gång, med nya melodier. Vi hava därjämte av honom femtio andliga sånger för fyrstämmig kör. Mergners stil är så utsökt och ovanlig, melodi och rytm så egenartad och betydande, att de tongivande kyrkliga kretsarnas obekantskap med honom alltjämt måste smärta oss och komma oss att

skämmas, medan vi å andra sidan hava gjort den erfarenheten, att det är nog att en enda gång hava mött honom, för att åhöraren skall fångas av denne originelle tonkonstnär.

Slutligen nämna vi Arnold Mendelssohn (f. 1855), mästaren från Darmstadt, vilken bland de nu levande kyrkomusikerna av evangelisk bekännelse utan fråga försvarar den första platsen. Sedan han redan 1881 genom en »Abendkantate» hade väckt uppseende vid Rhen, försvann hans stjärna för den stora världens blickar. Var för många hans namn hinder nog att träda honom nära, så blev i all synnerhet hans motvilja för varje slag av självgjord propaganda orsaken till att han länge förblev misskänd. Och därtill kom även en kompositionsstil, som (åtminstone i de större verken) icke hade att uppvisa något lockande eller insmickrande. Mendelssohn har varit sysselsatt på många av tonkonstens områden, hans hjärta tillhör dock den heliga musiken, för vilken han under den sista tiden även gått in med en levande föreläsnings- och en betydande författareverksamhet. Vår kyrka har att tacka den mannens allvar och outtröttlighet för en god del av den evangeliska kyrkomusikens uppsving under den förflutna liksom i den närvarande tiden. Och vad han har skapat av koralkantater (»Aus tiefer Not», »Auf meinen lieben Gott»), av passions- och påskmusik, av mindre och större sånger och motetter, av enkla kyrkomelodier, av koraltarafraser, av omfångsrika verk av tidshistorisk prägel (»Zagen und Zuversicht»), till sist i de fyrtio festmotetterna för kyrkoåret, tillägnade Thomanerna, allt detta ställer fram en alstring, som fann sitt offentliga erkännande i den teologiska och filosofiska doktorsvärdigheten honoris causa, lik-

som Mendelssohns namn i denna dag nämnes och hyllas av de kunniga, även utom kyrkan, med vördnad och beundran.

Mendelssohn har även på sin ålderdom bildat skola. Män sådana som Reinhard Oppel (f. 1878) och Erwin Zillinger äro sedan länge bundna vid honom, Paul Hindemith, Kurt Thomas (f. 1904) och Günther Raphael (f. 1903) äro hans lärjungar.

Günther Raphael och Kurt Thomas skriva i å capella-stil. Den förre är barnbarn till Albert Becker och son till den redan nämnde, tidigt bortgångne kyrkokompositören Georg Raphael. En betydande, ännu något outvecklad talang, som hitintills icke har fullföljt något större verk på det kyrkomusikaliska området. Annorlunda med Kurt Thomas, skaparen av en 8-stämmig mässa, som slog igenom fullständigt vid musikfesten i Kiel 1925, den 137 psalmen och Markuspassionen. Detta sista verk ansluter sig i formen till äldre mästare, framför allt

till Leonhard Lechner († 1604). Hela Markustexten är behandlad för kör, soli förekomma ej, ej heller några utombibliska tillsatser — utom en fritt skapad kortare koral-sats vid början och en vid slutet. Även detta verk har anträtt en vandring, ja ett segertåg, genom våra större musikstäder. Av Arnold Mendelssohns lärjungar, men framför allt av den nu 23-åriga Kurt Thomas, må ännu stora ting kunna förväntas. Man berömmar alltså hos denne »känslans djup, tematiskens kraft, originaliteten i utgestaltningen, den självständiga stilen, det heliga allvaret och den obönhörliga strängheten mot sig själv.»

Med Kurt Thomas delade nyligen Gerhard v. Keussler (f. 1874) den preussiska regeringens Beethovenspris. Denne är egentligen icke kyrkokomponist, men har skapat stora verk av religiöst innehåll, såsom »Jesus av Nasaret», vilka vittna om en originell och betydande konstnärlig personlighet av kärv läggning. *Julius Smend.*

Norges Organistforenings 7:de landsmöte og generalforsamling

blev avholdt på Waisenhusets skole i Trondhjem den 17:de og 18:de august 1927 under ledelse av formannen, hr. *Wilhelm Huus-Hansen* (Trefoldighetskirken i Oslo).

Første dag avholdtes generalforsamling, hvor årberetning og regnskap blev oplest og godkjent. Til formann gjenvalgte hr. *Huus-Hansen*. Som medlemmer av landsstyret valgtes hr. *J. Grimeland* (Fetsund), hr. *Kolbjørn Koppang* (Johanneskirken, Oslo) og hr. *Per Steenberg* (Markuskirken, Oslo), for sistnevntes vedkommende gjenvalg. Gjenstående styremedlem er hr. *Arild Sandvold* (Fagerborg kirke, Oslo).

Torsdag 18:de august fortsattes møtet med behandling av aktuelle spørsmål vedrørende kirkemusikken. Ved møtets be-

gyndelse rettet hr. *Huus-Hansen* en velkomsthilsen til formannen for Stockholms kyrkomusikerforening, musikkdirektøren hr. *David Åhlén*, som elskverdig hadde efterkommet anmodningen om å holde foredrag ved møtet. Hr. *Åhlén* takket for innbydelsen til møtet, idet han uttrykte de beste ønsker om et fortsatt godt samarbeide mellom Norges og Sveriges organister. — Derefter gikk man over til behandling av de på programmet opførte forhandlingsemner.

1. Den nye koralbok.

Samtalen om denne blev innledet av *Per Steenberg*. Han påpekte, at de forandringer, som er foretatt i de fra *Lindemans* koralbok overtatte melodier, også

samtidig i almindelighet er *forbedringer*, som for eksempel fjernelse av Lindemans punkteringer av fjerdedelsnoter i gamle melodier og gjeninnførelse av den eldre rytme i flere av melodiene fra det 16:de og 17:de århundre. Folketonene har fått en bred plass i koralboken. Mange av disse er gode og vel skikket som kirke-melodier, men der er også tatt med melodier, som hverken kirkelig eller musikalsk holder mål; sådanne finnes forresten også bland bokens øvrige nye norske melodier. Hvad harmoniseringen angår, burde de eldre melodier vort behandlet i eldre, renere stil, som alene klær dem. Men stort sett må dog koralboken betegnes som et i sitt slag godt verk.

Aavatsmark (Namsos) tilbakeviste en nedsettende uttalelse fra koralbokkomiteens sekretær angående organistenes kompetanse til å bedømme koralboken. Hvem skulde vel ha erfaring nok til å bedømme et slikt arbeide om det ikke skulde være organistene? De har både rett og plikt til å uttale sig. Taleren holdt på Lindemans punkteringer, som i så høi grad hadde skaffet liv og friskhet over kirkesangen. Blandt de religiøse folketonene er det nok mange, som lyder godt, når de foredras av en solist, men et annet spørsmål er, om de er brukelige till *menighets-sang*, og om de skaper den andakt hos nutidsmennesker, som de gjorde i svunnen tid.

Formannen redegjorde for organistforeningens stilling til koralboksarbeidet. Styret hadde henstillet til Kirkedepartementet, at koralboken ikke blev autorisert og ferdigtrykt, før sakkyndige utenfor komiteen hadde gjennomsett den. Departementet var ikke uvillig hertil, men efter innhentet uttalelse fra komiteens formann, som ikke ønsket nogen overinstans, blev det nektet. — Formannen var helt uenig med hr. Aavatsmark angående de punkterte fjerdedelsnoter; punkteringen var ikke avgjørende for god menighetssang. Han anså det for fortjenstfullt, at der er optatt folketonene, men komiteen burde ha vært varsommere i valget av dem. I ett tilfelle har diletantismen gjort sig gjeldende i komiteen, nemlig ved å tilpasse et tema i en av Beethovens sonater til »Kjærlighet fra Gud», idet slutten av temaet måtte forandres for å gjøres brukbart til melodi, og tekstbetoningen i versets siste halvdel blir uheldig.

Kr. Lindeman og Skaug talte for bibeholdelse av punkteringene; organistene i Trondhjem var blitt enige om å beholde dem.

Til slutt blev følgende resolusjon vedtatt mot en stemme:

»Norges Organistforening, samlet til årsmøte i Trondhjem, henstiller til Kirkedepartementet, at *Koralbok for den norske kirke*, før nytt oplag utkommer, likesom i sin tid salmeboken, blir undergitt en sakkyndig bedømmelse, i tilfelle med forslag til de forandringer, som anses påkrevet.»

2. Liturgisk musikk.

Formannen fremholdt i sine innledende bemerkninger til diskusjonen den store forvirring, som nu hersker i den liturgiske musikk. »Liturgisk musikk» av 1922 betegnet taleren som det sletteste produkt på den norske kirkemusikks område. Det var nødvendig å få en ensartet musikk i våre kirker, og Oslo organistforening har uttalt sig for den form for liturgisk musikk, som föreligger i den nye salmeboks melodiutgave og som er godkjent av Kirkedepartementet. — Denne form blev gjennomgått, og efter en kortere diskusjon blev følgende uttalelse enstemmig vedtatt:

»Norges Organistforening samler sig om det i den reviderte Landstads salmebok inntatte musikkbilag til liturgisk musikk for derved å opnå enhet og ro i den liturgiske musikk ved gudstjenesten i rikets kirker. Forutsetningen er, at Kirkedepartementet sørger for at 'Liturgisk musikk av 1922' omarbeides i overensstemmelse hermed.»

3. Organistkurser.

Man behandlet et forslag fra hr. folkehøiskolebestyrer *Olaf Funderud* om private organistkurser. Skjønt tanken er tiltalende, fant man ikke å kunne opta arbeidet for disse nu på grunn av de økonomiske vanskeligheter.

4. Foreningens organ.

Møtet besluttet enstemmig å godkjenne »Under Kirkehvelv» som organ for Norges Organistforening.

5. Angående spørsmålet om optagelse i Statens Pensjonskasse fattedes sådan beslutning: Spørsmålet gir for tiden ikke anledning til nogen forføining fra foreningens side, da ingen kan bli medlem av Statens Pensjonskasse uten å være statsfunksjonær eller å være helt eller delvis lønnet av Staten.

6. Kontingenten besluttetes nedsatt fra 10 til 8 kroner årlig fra 1. januar 1928.

Om eftermiddagen holdt hr. musikkdirektør *David Ahlén* et meget interessant og med sterkt bifall mottatt foredrag om de svenske organisters og kantorers utdannelse og tjenesteforhold.

Ved mötets avslutning uttalte formannen en tack till mötets deltagare, og hr. Aavatsmark rettet en tack til landsstyret og til formannen, som hade ledet møtet på en så udmerket måte og vunnet alles hjerter.

Kl. 20,30 holdtes en vellykket konsert i Domkirken ved Huus-Hansen, Sandvold og Melling samt Trøndernes Ungdomskor under ledelse av hr. Røstad. Efter konserten samledes deltagerne til festlig samvar i Britannia hotell.

J. S. Bachs Juloratorium.

Efter att i nära 20 år ha fått vila i glömska framfördes äntligen den 14 dec. 1927 ovannämnda verk åter i Stockholm. Att detta verk ännu har mycket att säga även vår tids människor, synes framgå av det faktum, att en så gott som fulltalig publik samlats i konserthuset till denna högtidsstund. Ty Bachs musik är förvisso högtidsmusik, och om den som sådan lämnade vardagsmusikens bedömare i allmänhet tämligen oberörda, måste man dock instämma i ett av deras sparsamma uttalanden, att Bachs kyrkomusik helst borde uppföras i kyrkan.

Bach skrev sitt juloratorium 1734. Verket gavs av Bach själv benämningen »oratorium», som dock icke får förleda till det antagandet, att verket kan betraktas som ett egentligt oratorium, ett enhetligt avrundat helt i likhet med de händelska oratorierna. Till skillnad härifrån är Bachs musik gudstjänstmusik och består egentligen av sex fristående kyrkokantater, vars sammanbindande länk är den sammanhängande berättelsen om Kristi födelse. De olika delarna voro ej avsedda att framföras som ett sammanhängande helt utan gävos vid julhelgen under de sex största högtidsdagarna julafton, juldagen, annandag jul, nyårsdagen, söndagen efter nyår och Epifaniasfesten.

Det har, ofta påvisats, att största delen av denna julmusik (med und. av recitativ och koraler) ej tillkommit direkt för sitt ändamål utan lånats från tidigare världsliga tillfällighetskantater. Detta i våra ögon betänkliga förfaringssätt var för Bach och hans samtida mycket vanligt och ansågs helt naturligt. Det kunde användas med stor framgång, om en skicklig diktare förstod att återgiva en musikers tankegång. I detta fall har Bach samarbetat med sin trogne Picander, och resultatet har blivit så helgjutet, att överensstämmelsen mellan musik och text är så gott som fullständig.

Likväl, eller kanske just emedan en så stor del av denna musik ursprungligen är världslig, strålar den i sin oförgångliga friskhet. Att skriva julmusik bör annars ha varit Bach särskilt kärt, vilket

inses, när man betänker, att ett stort antal av hans instrumentalstycken icke äro annat än musikaliska juldikter. Så kommer det sig, att juloratoriet är en av de mest melodiösa, innerliga och folkliga bland hans stora kompositioner.

Musiken i juloratoriet består liksom i de flesta av Bachs kyrkokantater av körer, arior och recitativ. Koralbearbetningar i den stort anlagda stil, som är utmärkande för Matheuspassionen eller för en rad av de mera betydande kantaterna, förekomma ej här. Koralen företrädes i enkla och mindre former, som genom sin innerliga stämning kontrastera mot de övriga körerna, vilka äro av en monumental, pompös byggnad och klangverkan.

Inledningskörens jublande musik rycker åhöraren från början motståndslöst med sig. Liksom de övriga större körerna är den ett strålände uttryck för glädje och tacksamhet, en genomgående grundtanke, som ytterligare framhäves genom den i alla körer städse återkommande mellansatsens mollklanger. Efter en altaria »Bereite dich, Zion» svarar församlingen med koralen »Wie soll ich dich empfangen». Som bevis på den fina tankegång som ligger bakom kan påpekas, att Bach ej använder den traditionella koralmelodien utan i dess ställe melodien »O, Haupt voll Blut und Wunden».

Härskar sålunda ännu något av ve-mod över första kantaten, bryter ljuset så mycket klarare fram i den andra, vars musik är den mest betydelsefulla i hela verket. I slutkörerna, i altarian och i den inledande pastoralen inrymmer den stycken, i sitt slag enastående och för åhöraren oförgätliga.

Och så till framförandet! Utan strykningar torde väl ett uppförande ej vara möjligt, om sedan meningarna kunna vara delade, var dessa lämpligast böra företagas. I Stockholm framfördes de tre första kantaterna i sin helhet, efterlämnande ett starkt intryck av Bachs höga stil och säkra formkänsla. Vad beträffar behållningen av de tre senare kantaterna, som endast företräddes av enstaka solon och körsatser, är man nästan frestad in-

stämma med Arnold Schering, som framhåller, att man gör verket en stor otjänst med alltför kraftiga beskäringar till förmån för ett uppförande. Då det likväl ännu torde ligga utanför möjligheternas gränser att lämpligen kunna fördela kantaterna på två eller hellre på de sex fastställda dagarna kan endast ett sammandrag komma ifråga, men man kan kanske tänka sig att i sådant fall strykningarna börja redan i tredje kantaten (Kretschmar), för att händelseförloppet må bli mera sammanhängande till förmån för en mindre plötslig avslutning.

Vad instrumentalmusiken beträffar måste man giva sitt odelade erkännande åt det välljud, som presterades, när man betänker, att särskilt blåsstämmorna innehålla svårigheter, som hart när äro oövervinnerliga. I fråga om styrkegraden skulle man kunnat önska en dubbling av de svagare blåsstämmorna, särskilt i de stora körsatserna, för att ytterligare framhäva den bachska orkesterns egenart.

De vokala solistpartierna lågo i händerna på fröknarna Kerstin Lindberg (sopran) och Lisa Tirén (alt) samt herrar Einar Ralf (tenor) och John Johansson (bas) och utfördes genomgående med säkerhet och stundom med god stilkänsla. Helt överraskande blev framförandet av den oerhört krävande arian »Frohe Hirten, eilet», där tenorsolisten efter föregående ganska jämstruktura framsägande av evangelistrecitativet fick tillfälle giva

prov på oväntat god, stundom glänsande sångteknik. Oväntat svag blev däremot den stora basarian »Grosser Herr und starker König», som fordrar helt andra resurser än vad bassolisten vid detta tillfälle tycktes förfoga över. Sopranarian »Flösst mein Heiland» åhördes med stort nöje, beroende ej endast på framförandet utan även på de musikaliskt (och historiskt) intressanta ekoverkningar. I den redan omnämnda, underbart sköna altarian »Schlafe, mein Liebster» fick slutligen altsolisten tillfälle förlåna hela sin stämmas välljud åt denna komposition, likaså utomordentlig i återgivande av situationen som i stämningsuttrycket.

Vad som framför allt efterlämnade den stora, sköna behållningen var körerna. Här som först greps man av den store mästarens skaparkraft och rycktes oemotståndligt med, vare sig man hörde en lovsång i form av en brett anlagd polyfon körsats eller man lyssnade till det varma, innerliga tonspråket i en enkel koralsats. Musikaliska Sällskapetets kör är under sin dirigent, David Ahlén, förvisso på väg att bli en utomordentligt god Bach-kör. Man må därför hoppas, att den måtte göra till sin uppgift att göra denna sanna, stora konst känd i allt vidare kretsar, ty summan av den konst, som finns förborgad i Bachs verk, är kvantitativt och kvalitativt så stor, att den förvisso är värd alla ansträngningar att bli allom uppenbarad. H. Weman.

In Memoriam.

Vid nyss fyllda 65 år avled vid den sistlidna jultiden f. folkskolläraren och kantorn i Ö. Eneby församling **Amandus Svensson**. Med en mer än vanlig musikalisk begåvning förenade han en stor arbetsförmåga. Helt naturligt kom han där-

för att tagas i anspråk på många områden. Sedan länge ordförande i Linköpings stifts organistförening, var han även dess ombud i Centralstyrelsen.

Urbanitet och vänsällhet präglade hans väsende. A. A.

Meddelanden.

Sveriges Kyrkosångsförbunds Centralråd sammanträder i Stockholm måndagen den 9 januari. Bl. a. står på dagordningen frågan om anordnande av körledarkurs under år 1928.

Kyrkosångens Väners Centralkommitté sammanträder likaledes i Stockholm den 10 januari.

Kantorsval. Till organist och kantor i Ö. Eneby församling, Linköpings stift har valts musikdirektör S. Wistedt, Upp-

lands Bodarna. Till kantorer vid förenade tjänster ha valts: i Skedevi V. Svensson därstädes, i S. Råda E. Lexell, Lugnås, i Tysslinge K. B. Löthfors, Hjärsta, i Irsta A. Gustafsson, Överjärna, i Källands-Åsaka I. E. Svensson, Hällstad, i Los A. Johansson, Härnösand, och i Skön A. Karlsson, Styrnäs.

Kyrkosångsmötet inför utlandspresen. I nästa nummer skall införas en översikt över kyrkosångsmötets eftermäle i grannlandspresen.

Ledigförklarade

kyrkomusiker- och musikläraretjänster.

A) Utan förening med folkskolläraretjänst:

Kantors- och kördirigentbef. i *S:t Görans församling* i Stockholm sökes före 1 febr. (adr. Kyrkorådet, Flemingg. 56). Arvode 2,000 kr.

Klockare- och organisttjänsten i *Sundsvalls stads förs.* sökes före 2 mars. Lön: grundlön 4,000 kr., 3 ålderstill. à 300 kr. efter 3, 6 och 9 års tjänst i Sundsvall, dyrtidstill. ss. för statens nyregl. verk, 3 veckors semester.

Organistbef. vid Allhelgonakyrkan i *Lund* sökes hos kyrkorådet i Lunds stads- och landsförs. före 9 mars. Lön 2,000 kr., 3 ålderstill. à 250 kr. samt dyrtidstill. Till ansökan fogas borgensförb. Sökande bör meddela, om han i händelse av anställning kommer att vara bosatt inom eller i omedelbar närhet av tjänstgöringsområdet. Befattn. tillsättes med 6 månaders ömsesidig uppsägning.

Klockare-, organist- och kantorstj. i *Listerby och Förkärla past.*, Blek. l., sökes före 9 mars (adr. Listerby). Lön 2,340 kr. + ev. 300 kr. för sångundervisn. i folkskola. Fri bostad om 5 rum o. kök. Tillträde genast.

Klockare-, organist- och kyrkosångarebef. i *Slättåkra och Kvibille past.*, Hall. l., sökes före 14 mars (adr. Slättåkra). Lön 1,800 kr. + 200 kr. för ledande av kyrkokör. Resebidrag åt provande.

B) Förenade med folkskollärare- och klockaretjänst:

I *Stavnäs*, Värml. l., sökes före 4 febr. (adr. Norra Fjölö). Forts.-skola, slöjd. Org.- och klock.-lön 500 kr.

I *Edåsa-Ljunghem*, Skarab. l., sökes före 11 febr. (adr. Varola). Skolform B 1; slöjd. Org.- och klock.-lön 500 kr.

I *Tolg*, Kronob. l., sökes före 13 febr. Klock.-lön 200 kr., org.-lön 300 kr. + 100 kr. för inövande av kyrkokör.

I *Ösmo*, Stockh. l., sökes före 18 febr. Skolform B 1; forts.-skola, slöjd. Bostad om 5 rum o. kök; till bost. hör 3 tunnld öppen jord, uthusbyggn. med stall och ladugård. Org.- och klock.-lön 600 kr.

I *Sättersta*, Söderm. l., sökes före 22 febr. (adr. Tystberga). Skolform B 2; forts.-skola (ev. yrkesbest. jordbruks-) och slöjd. Org.-, klock.- och kantorslön 600 kr.

I *Edsele*, Vnorrl. l., sökes före 23 febr. Skolform B 1; ev. tjänstgör. vid yrkesbest. forts.-skola (jordbruk, skogsskötsel) och slöjd. Org.-lön 450 kr., klock.-lön 150 kr.

C) Musiklärarebefattningar vid statens läroverk:

Vid samskolan i *Trälleborg*: sökes senast den 3 febr.

PÅ C. W. K. GLEERUPS FÖRLAG HAR UTKOMMIT:

Av **PREBEN NODERMANN:**

Kapellmästare vid Lunds Domkyrka.

PRELUDIER vid gudstjänsten. Pris 2 kr.

SMÅ KORALPRELUDIER för gudstjänsten. Pris 2 kr.

TRESTÄMMIGA MOTETTER (Lunds Domkyrkas Körsånger 1—5). Pris 1 kr.

1. Kom, Guds dyra gåva! 2. Vid min Jesu sida. 3. Väktare av himlens bud.
4. Hjorten häftigt längtar. 5. Lovom Herran!

HÖGTIDSKÖRER (Lunds Domkyrkas Körsånger 6—10).
Pris 1 kr.

6. Hosianna. 7. Ära. 8. Det är en ros utsprungen. 9. Ditt huvud, Jesu,
böjes. 10. Vid Reformationsfest.

TRE- OCH FYRSTÄMMIGA MOTETTER (Lunds
Domkyrkas Körsånger 11—14). Pris 1 kr.

11. Mitt hjärta, Jesu, denna dag. 12. Du tålig var. 13. Lovpsalm. 14. Kristus
är uppstånden.

ANDLIGA KÖRSÅNGER för hemmet. Pris 1 kr.

1. Upp, psaltare och harpa! 2. Din klara sol går åter opp. 3. Livets färd.
4. Hur länge. 5. O Gud, till dig jag flyr.

UNGDOMSKÖRER för högre allmänna läroverk. Pris 1 kr.

1. Vår svenska fana. 2. Till Norden. 3. Sångarglädje. 4. Friheten.
5. Engelbrektsmarschen.

TJUGOTRE BARNVISOR för svenska skolor och hem
av *J. Nyvall*. Pris 50 öre.

»Det skall i få ord sägas, att dir. Nyvall, organist i Solna kyrka och sånglärare vid samtliga skolor i församlingen, i detta verk visat sig vara den insiktsfulle pedagogen och den varme barnavännen i lika hög grad, som han är den borne musikern. Man väntar, att sångsamlingen skall komma att ståta med det beakanta: »Veni, vidi, vici».

Genom det ackompanjemang, som är tillagt varje sångnummer, blir arbetet lika kärkommet för den lille eller de små i hemmet som i skolan, där det ju eljest är »massverkan» som livar och stöder utförandet. Och den praktiska åtgärden är vidtagen, att vid föredragning av ett nummer, vilket som helst, bladet icke behöver vändas.

Sånghäftet, som har värdad utstyrsel och gör intryck av soliditet och hållbarhet, är häftat i stark, böjlig kartong, säljes till det övanta billiga priset av 50 öre — något som är överkomligt för varje liten »sångare».

John Morén i Folkskolans Vän.

